

Uloga nauka sv. Tome Akvinskog u teološkoj formaciji svećenika

Charles Morerod*

Sažetak

Za svetog Tomu Akvinskog čovjek koji u vjeri prima božansku objavu ima udjela — na ograničen, ali stvaran način — u samom Božjem znanju. Drugi vatikanski koncil preporučuje sv. Tomu kao učitelja jer on otkriva duboku povezanost između otajstava. Ta se povezanost očituje kad sv. Toma poziva vjernika da od samoga Boga primi svjetlost za sve predmete spoznaje. Na taj način vjernik, na primjer svećenik, može naći jedinstvo ne samo između teoloških disciplina nego i između duhovnog života, teologije, službe, društvenog života itd. To utemeljenje u Bogu razlog je zašto Koncil preporučuje sv. Tomu: jedinstvo vjere i razuma može se shvatiti samo polazeći od njihova zajedničkoga božanskog podrijetla. Konačno, sv. Toma nam pomaže shvatiti jedinstvo božanskog i ljudskog djelovanja, što nas osposobljuje shvatiti službu kao takvu i narav Božje riječi.

Ključne riječi: Toma Akvinski, Drugi vatikanski koncil, svećenička služba, formacija, vjera, razum, Božja riječ, duhovni život

Uvod

Svećenička godina je za papinske akademije prigoda za razmišljanje o formaciji svećenika. Naravno, Papinska akademija svetog Tome Akvinskog promišlja mjesto anđeoskog naučitelja u toj formaciji. Teološka formacija onih koji trebaju naviještati vjeru nedvojbeno je najvažnija za velikoga dominikanskog teologa, jer je jedan od uvjeta vjere »da se sadržaji vjerovanja čovjeku predlože: to je uvjet koji se traži da bi čovjek u nešto izričito vjerovao.«¹

* Prof. dr. sc. Charles Morerod O. P., rektor Papinskoga sveučilišta svetog Tome Akvinskog (Angelicum) u Rimu, generalni tajnik Međunarodne teološke komisije, savjetnik Kongregacije za nauk vjere, član Mješovite međunarodne komisije za teološki dijalog između Katoličke i Pravoslavne crkve, član Papinske akademije svetog Tome, glavni urednik francuskog izdanja revije *Nova et Vetera* (Ženeva). Adresa: Pontificia Università San Tommaso, Largo Angelicum 1, Rim 00184, Italija. E-pošta: cmorerod@gmail.com Riječ je o izlaganju na 14. javnom zasjedanju svih papinskih akademija, održanom u Rimu 27. siječnja 2010, na temu »Teološka formacija svećenika«. Članak je izvorno napisan na talijanskom, a na hrvatski ga je jezik preveo Anto Gavrić.

1 Toma Akvinski, *Suma teologije* (Summa theologiae) II-II, pit. 6, čl. 1, Editiones Paulinae, Milano, 1988, str. 1120: »Ad fidem duo requiruntur. Quorum unum est ut homini credibilia proponantur: quod requiritur ad hoc quod homo aliquid explicite credat.«

No ako je za sv. Tomu važna formacija svećenstva, koji bi mogao biti njegov doprinos toj formaciji? Ponajprije, Crkva je odavno priznala da toj formaciji Toma može pridonijeti. A to je ponovio i Drugi vatikanski koncil.

Dekret Drugoga vatikanskog koncila o odgoju i izobrazbi svećenika naznačuje ulogu svetog Tome u studiju budućih svećenika: »Kako bi se što je moguće cjelovitije rasvijetlila otajstva spasenja, bogoslovi neka nauče da u njih — imajući za učitelja svetoga Tomu — pomoću spekulacije dublje prodru i shvate njihovu povezanost.«² Deklaracija istoga Koncila o kršćanskom odgoju dodaje jedan argument: »Da se dublje uoči kako se vjera i razum slažu u jednoj istini, idući stopama crkvenih naučitelja, posebno svetoga Tome Akvinskoga.«³

Važna su oba istaknuta načela: prvo, odnos otajstava kršćanske vjere; drugo, jedinstvo vjere i razuma. Sveti Toma ih nije izmislio, ali ih je znao predivno upotrijebiti. Za plodonosan studij neophodno je ne samo shvatiti korisnost nego i izvor tih načela.

1. Bog kao odgovor na ljudska pitanja

Važnost teologije može se shvatiti i promatrajući čovjeka, bolje rečeno promišljajući tko je čovjek. Postojeći kao neka *granična crta i medaš* između dva svijeta — materijalnog i duhovnog⁴ — čovjek je takoreći nepotpun: »Budući da se savršeno čovječje dobro sastoji u tome da na svaki način spozna Boga, čovjeku se daje neki put kojim se može uspjeti do njegove spoznaje Boga, da se ne bi činilo kako tako odličan stvor postoji uzalud kad ne bi bio sposoban dosegnuti vlastiti cilj.«⁵ Čovjek je bez Boga besmisleno biće. No kretanje ljudske naravi prema Bogu dolazi od samoga Boga, koji ne djeluje uzalud.⁶ To je polazište prikaza *svete nauke* (*sacra doctrina*) u svetoga Tome:⁷

2 *Optatam totius*, br. 16, 3; Drugi vatikanski koncil, *Dokumenti*, priredio Stjepan Kušar, KS, Zagreb, 2008, str. 356–357: »Ad mysteria salutis integre quantum fieri potest illustranda, ea ope speculationis, S. Thoma magistro, intimius penetrare eorumque nexum perspicere alumni addiscant.«

3 *Gravissimum educationis*, br. 10, 1; u: *Dokumenti*, priredio Stjepan Kušar, Zagreb, 2008, str. 385: »Altius perspiciatur quomodo fides et ratio in unum verum conspirent, Ecclesiae Doctorum, praesertim S. Thomae Aquinatis vestigia premendo.«

4 Usp. Toma Akvinski, *Summa protiv pogana* (*Summa contra Gentiles*) II, pogl. 68; preveo Augustin Pavlović OP, sv. 1, latinsko–hrvatsko izdanje, KS, Zagreb, 1993, str. 653.

5 *Summa protiv pogana* (*Summa contra Gentiles*) IV, pogl. 1, preveo A. Pavlović OP, sv. 2, latinsko–hrvatsko izdanje, KS, Zagreb, 1994, str. 705; latinski tekst na str. 704: »Quia perfectum hominis bonum est ut quoquo modo Deum cognoscat, ne tam nobilis creatura omnino in vanum esse videatur, velut finem proprium attingere non valens, datur homini quaedam via per quam in Dei cognitionem ascendere possit.«

6 Usp. Toma Akvinski, *Sententia libri Ethicorum* I, lect. 2, *Opera omnia*, ed. Leonina, sv. 47, Rim, 1969, str. 8, r. 34–48: »Pođe li se u beskraj u želji za ciljevima, tako da se uvijek želi jedan cilj radi nekog drugoga u beskraj, nikada neće doći do toga da čovjek dosegne željene ciljeve. No bilo bi beskorisno i uzaludno da netko želi ono što ne može postići; dakle želja za ciljem bila bi beskorisna i uzaludna. No ta je želja naravna; rečeno je ranije da je dobro ono što svi po naravi žele; slijedilo bi dakle da je naravna želja besmislena i prazna. No to je nemoguće. Jer naravna je želja inherentna stvarima po usmjerenju iskonskog začetnika, koja ne može biti beskorisna. Stoga je u ciljevima ne-

Čovjek je usmjeren prema Bogu kao nekom cilju koji nadilazi shvaćanje njegova razuma (...) No ljudi koji trebaju usmjeriti svoje nakane i svoja djela prema nekom cilju, moraju taj cilj prethodno poznavati. Stoga je za ljudsko spasenje bilo nužno da Božja objava upozna čovjeka s onim što nadilazi njegov razum. Ali također je bilo nužno da Božja objava pouči čovjeka i o onome što je dostupno njegovu razumskom istraživanju o Bogu. Naime, razumski spoznati istinu o Bogu shvatio bi tek mali broj ljudi, i to poslije dugo vremena i s primjesom mnogih zabluda. A upravo od spoznaje te istine zavisi cjelokupno ljudsko spasenje koje je u Bogu. Da bi, dakle, ljudi na primjereniji i sigurniji način postigli spasenje, bilo je nužno da ih o božanskoj zbilji pouči Božja objava. Bilo je, dakle, nužno da osim filozofskih znanosti, koje istražuju razumom postoji sveta nauka po objavi.⁸

Čovjek koji prima objavu ima udjela u nadnaravnoj spoznaji. Tomina *sveta nauka* (*sacra doctrina*) je poput odraza znanja samoga Boga i blaženih (Crkve koja je već u nebu): »Sveta nauka spada u ovu drugu vrstu znanosti, jer polazi od načela koja su poznata u svjetlu neke više znanosti, to jest u znanju Boga i blaženih.«⁹

Sada se razumije motiv tvrdnje dekreta *Optatum totius* — Sveti Toma kao učitelj za razumijevanje odnosa otajstava. Otajstva su ujedinjena u svojem izvoru, tj. u Bogu. *Sacra doctrina* je jedinstvena znanost¹⁰ jer se »u *svetoj nauci o svemu raspravlja pod vidom Božjim*«. ¹¹ Teologija odražava vjeru, čiji je predmet Bog, i koja druge stvari promatra u svjetlu Boga i odnosu s njim.¹² Dakle, *sveta nauka*

moguće ići u beskraj. — Si procedatur in infinitum in desiderio finium, ut scilicet semper unus finis desideretur propter alium in infinitum, numquam erit devenire ad hoc quod homo consequatur fines desideratos; sed frustra et vane aliquis desiderat id quod non potest assequi; ergo desiderium finis esset frustra et vanum; sed hoc desiderium est naturale, dictum est enim supra quod bonum est quod naturaliter omnia desiderant; ergo sequetur quod naturale desiderium sit inane et vacuum; sed hoc est impossibile, quia naturale desiderium nihil aliud est quam inclinatio inhaerens rebus ex ordinatione primi moventis, quae non potest esse supervacua; ergo impossibile est quod in finibus procedatur in infinitum.«

- 7 *Sacra doctrina* je šira od teologije, ali sve što se ovdje kaže o *sacra doctrina* vrijedi i za teologiju.
- 8 *Suma teologije* I, pit. 1, čl. 1, u: Toma Akvinski, *Izabrano djelo*, preveo Tomo Vereš, 2. izd. priredio Anto Gavrić, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2005, str. 274. — »Homo ordinatur ad Deum sicut ad quendam finem qui comprehensionem rationis excedit (...) Finem autem oportet esse praecognitum hominibus, qui suas intentiones et actiones debent ordinare in finem. Unde necessarium fuit homini ad salutem, quod ei nota fierent quaedam per revelationem divinam, quae rationem humanam excedunt. Ad ea etiam quae de Deo ratione humana investigari possunt, necessarium fuit hominem instrui revelatione divina. Quia veritas de Deo, per rationem investigata, a paucis, et per longum tempus, et cum admixtione multorum errorum, homini proveniret: a cuius tamen veritatis cognitione dependet tota hominis salus, quae in Deo est. Ut igitur salus hominibus et convenientius et certius proveniat, necessarium fuit quod de divinis per divinam revelationem instruantur. Necessarium igitur fuit, praeter philosophicas disciplinas, quae per rationem investigantur, sacram doctrinam per revelationem haberi« (*Summa theologiae*, Milano: Editiones Paulinae, 1988, str. 4).
- 9 *Suma teologije* I, pit. 1, čl. 2, u: *Isto*, str. 275. — »Et hoc modo sacra doctrina est scientia: quia procedit ex principiis notis lumine superioris scientiae, quae scilicet est scientia Dei et beatorum« (*Summa theologiae*, Milano, 1988, str. 4).
- 10 Usp. *Suma teologije* I, pit. 1, čl. 3, u: Toma Akvinski, *Izabrano djelo*, str. 275–276.
- 11 Usp. *Suma teologije* I, pit. 1, čl. 7, u: *Izabrano djelo*, str. 280. — »Omnia autem pertractantur in sacra doctrina sub ratione Dei« (*Summa theologiae*, Milano: Editiones Paulinae, 1988, str. 8).
- 12 Usp. *Suma teologije* II–II, pit. 1, čl. 1, u: Toma Akvinski, *Izabrano djelo*, str. 528.

(*sacra doctrina*) je mudrost, tj. spoznaja koja polazi od uzroka: »Vjernik uzima za polazište Iskonski uzrok, na primjer: Bog je tako objavio; ili: to pridonosi Božjoj slavi; ili: Božja je moć beskrajna. Ukoliko se, dakle, nauka vjere uzdiže do toga da uzima u obzir prauzvišen Uzrok (*super altissimam causam*), ona se treba nazivati vrhovnom mudrošću.«¹³

Da je *sacra doctrina* mudrost, znači da je spoznaja vjere ujedinjena u svojem izvoru, da se svaka stvar ponajprije promatra Božjim pogledom. U takvoj perspektivi npr. svaku osobu koju se susreće promatra se ponajprije kao onu koju Bog ljubi. Na taj su način studij, duhovni život, pastoral, život s drugima itd. ujedinjeni u svome polazištu i svome cilju.

2. Vjera i razum — *Fides et ratio*

Drugi vatikanski koncil označuje sv. Tomu kao učitelja i s obzirom na odnos između vjere i razuma. Ponovno se postavlja pitanje: zašto je to tako? A odgovor je isti: Bog je izvor. Još točnije, Bog je podrijetlo i našega razuma (i načela upotrijebljenih za mišljenje) i naše vjere. Dakle, ne proturječe si:

Premda istina kršćanske vjere o kojoj je riječ nadmašuje mogućnost ljudskog razuma, ipak ne može biti oprečnosti između onoga što je po naravi usađeno u razum i spomenute istine. (...) No Bog nam je usadio spoznaju osnovnih načela što ih po naravi shvaćamo, jer sam je Bog tvorac naše naravi. Prema tome, ta su načela sadržana i u Božjoj mudrosti. Prema tome, što god se protivi tim osnovnim načelima, protivi se i Božjoj mudrosti. Znači da ne potječe od Boga. Prema tome, ne može biti oprečnosti između objavljenih istina koje prihvaćamo vjerom i naravne spoznaje.¹⁴

Vjera i razum si ne proturječe: to uvjerenje može biti srž života svakoga kršćanina. Ono ozdravlja u korijenu napat suprotstavljanja, primjerice znanosti i vjere. Takvo je uvjerenje temeljno u svećeničkoj službi: dovoljno je pomisliti samo na pitanja koja postavljaju djeca na vjeronauku o temama kao što su stvaranje i evolucija... A Tomin je argument jednostavan: isti Bog, koji je dobar i mudar, stvara naš razum i objavljuje se onkraj onoga što bi naš razum mogao otkriti.

13 *Suma protiv pogana* (*Summa contra Gentiles*) II, pogl. 4, u: Toma Akvinski, *Izabrano djelo*, str. 255–256. — »Fidelis autem [argumentum assumit] ex causa prima; ut puta, quia sic divinitus est traditum; vel quia hoc in gloriam Dei cedit; vel quia Dei potestas est infinita. Unde et ipsa maxima sapientia dici debet, utpote super altissimam causam considerans«, *Summa contra Gentiles*, sv. 1, latinsko–hrvatsko izdanje, KS, Zagreb, 1993, str. 394.

14 *Suma protiv pogana* I, pogl. 7, u: Toma Akvinski, *Izabrano djelo*, str. 249. — »Quamvis autem praedicta veritas fidei Christianae humanae rationis capacitatem excedat, haec tamen quae ratio naturaliter indita habet, huic veritati contraria esse non possunt. Ea enim quae naturaliter rationi sunt insita, verissima esse constat: in tantum ut nec esse falsa sit possibile cogitare. Nec id quod fide tenetur, cum tam evidenter divinitus confirmatum sit, fas est credere esse falsum. Quia igitur solum falsum vero contrarium est, ut ex eorum definitionibus inspectis manifeste apparet, impossibile est illis principiis quae ratio naturaliter cognoscit, praedictam veritatem fidei contrariam esse«, *Summa contra Gentiles*, sv. 1, latinsko–hrvatsko izdanje, KS, Zagreb, 1993, str. 32.

Radikalno, svećenik formiran u svjetlu svetoga Tome može vidjeti Boga kao izvor svoje spoznaje na svim poljima i na taj način ujediniti »naravnu« spoznaju (spoznaju preko osjetila, koja se razvija u znanost), teologiju, duhovni život... Ali to što je Bog izvor svake spoznaje ne svodi nas na pasivnu ulogu. Mi doista imamo svoju ljudsku spoznaju, koja je nama vlastita, s moći razmišljanja i otkrivanja, polazeći od osjetilne datosti.¹⁵ Trebamo ispravno razumjeti odnos božanskog i ljudskog djelovanja, na području spoznaje i na drugim poljima koja su izravno povezana sa svećeničkom službom.

3. *Bog i čovjek u sakramentima i Božjoj riječi*

Svećeništvo samo po sebi se poima problematično. »Zašto bih trebao ići reći svoje grijehе čovjeku koji nije ništa bolji od mene?« »Zašto bih trebao ići u crkvu?« Ovakva pitanja susreću se vrlo često, iz različitih razloga. Ustvari, ona uvijek pretpostavljaju svojevrsnu teškoću u povezivanju Božjeg i ljudskog djelovanja.

Sveti Toma postavio je problem: »Čini se pak da je nekima teško shvatiti kako se prirodni učinci pripisuju Bogu i prirodnom djelatniku.«¹⁶ To je pitanje uvijek aktualno, na dva načina na koja se postavlja. Naime pitanje se može postaviti polazeći od Božje svemoći: zašto želi službu svećenika, ako može sve sam učiniti? I nema razloga da se zaustavimo samo na slučaju svećenika: zašto bi bilo koji čovjek, ili bilo koje stvorenje, trebalo učiniti nešto, ako Bog može učiniti sve?

Isto pitanje možemo postaviti polazeći od vlastite moći: mi nešto činimo. I ono što se događa u svijetu, može se protumačiti polazeći od toga istoga svijeta. Sveti Toma vidi u takvoj hipotezi jedan od temeljnijih prigovora na Božje postojanje:

15 I sama naša intelektualna spoznaja proizlazi iz naših osjetila: »Budući da sva spoznaja našeg uma proizlazi iz osjetila, ono što je spoznatljivo osjetilima prije nam je poznato negoli ono što je spoznatljivo umom. — Cum cognitio intellectus nostri tota derivetur a sensu, illud quod est cognoscibile a sensu est prius notum nobis quam illud quod est cognoscibile ab intellectu«, Toma Akvinski, *Super Boetium De Trinitate*, q. 1, a. 3, *Opera omnia*, ed. Leonina, sv. 50, Rim–Paris, 1992, str. 87, r. 116–119. Čak i naša spoznaja s obzirom na Boga počinje u osjetilnoj spoznaji: »Istina je da Bog nadilazi sve osjetne stvari i osjetilno opažanje, ali dokazivanje da Bog postoji polazi od njegovih učinaka, koji su dostupni osjetilima. Na taj način naša spoznaja vuče podrijetlo iz osjetilâ također i onda kad se tiče onoga što ih nadilazi. — Patet etiam ex hoc quod, etsi Deus sensibilia omnia et sensum excedat, eius tamen effectus, ex quibus demonstratio sumitur ad probandum Deum esse, sensibiles sunt. Et sic nostrae cognitionis origo in sensu est etiam de his quae sensum excedunt« (*Suma protiv pogana* — *Summa contra Gentiles* I, pogl. 12, sv. 1, latinsko–hrvatsko izdanje, KS, Zagreb, 1993, str. 50–51). Kad ne bismo mogli upoznati svijet svojim osjetilima, ne bismo mogli razumjeti ni objavu, usp. Ivan Pavao II, *Fides et ratio* — *Vjera i razum* (enciklika, 14. rujna 1998), br. 84: »Vjera, naime, prejasno pretpostavlja da je ljudski jezik kadar izraziti na općeniti način — doduše analogijskim, ali ne zato i bez–značenjskim izrazima — božansku i transcendentnu stvarnost. Kada stvari ne bi tako stajale, riječ Božja, koja je uvijek božanska premda je sadržana u ljudskom jeziku, ne bi mogla ništa izreći o Bogu« (KS, Zagreb, 1999, str. 118).

16 *Suma protiv pogana* (*Summa contra Gentiles*) III, pogl. 70, sv. 2, latinsko–hrvatsko izdanje, KS, Zagreb, 1994, str. 297; latinski tekst, str. 296: »Quibusdam autem difficile videtur ad intelligendum quod effectus naturales et Deo attribuantur et naturali agenti.«

*Sve se pojave u svijetu mogu dopuniti pomoću drugih počela, pretpostavljajući da Bog ne postoji.*¹⁷ Takav izričaj problema pretpostavka je svakog scijentizma (pretenzija da nema tumačenja iznad proučavanja prirodnih fenomena).

Za svetog Tomu temeljni odgovor na to dvosmjerno pitanje je da se »isti učinak ne pripisuje prirodnom uzroku i Božjoj sili tako kao da bi se zbilo dijelom od Boga a dijelom od prirodnog djelatnika, nego cijeli od jednoga i drugoga, dakako na razne načine. Tako se npr. isti učinak u cjelini pripisuje oruđu i u cjelini također glavnom djelatniku.«¹⁸ Primjer oruđa pomaže shvatiti misao: kada pišem test, cijeli test istodobno piše moja olovka i ja sam, svatko pišući 100%, ali na različitim razinama. To se može učiniti, iako na složeniji način, i sa svjesnim i slobodnim oruđem kao što je čovjek: mogu si pripisati rad koji su učinili drugi po mojim uputama. I ne samo da Bog može djelovati po djelovanju svojih stvorenja, nego on to i hoće. Ne iz nemoći, nego iz dobrote:

»Premda Bog može po sebi proizvesti sve prirodne učinke, nije suvišno da ih proizvede posredstvom nekih drugih uzroka. Naime nije to od nedostatnosti Božje sile, nego od neizmjernosti njegove dobrote, po kojoj je htio stvarima priopćiti sličnost sa sobom ne samo s obzirom na to da postoje nego također s obzirom na to da budu uzrok drugima.«¹⁹

Bog nije stvorio lutke, nego nositelje samoga djelovanja — u nekim slučajevima — slobodne.²⁰ Neposredne su primjene takve vizije na službu svećenika:

Zasigurno, Bog je onaj koji daje milost, ali to može učiniti i po čovječstvu svojega Sina, a zatim po djelovanju nedostojnih ljudskih službenika, i tako je i odlučio.

17 *Suma teologije* I, pit. 2, čl. 3, 2. razlog: Toma Akvinski, *Izabrano djelo*, str. 290. — »Omnia quae apparent in mundo, possunt compleri per alia principia, supposito quod Deus non sit« (*Summa theologiae*, Editiones Paulinae, Milano, 1988, str. 13).

18 *Suma protiv pogana* (*Summa contra Gentiles*) III, pogl. 70, sv. 2, latinsko–hrvatsko izdanje, KS, Zagreb, 1994, str. 299; latinski tekst, str. 298: »Patet etiam quod non sic idem effectus causae naturalis et divinae virtuti attribuitur quasi partim a Deo, et partim a naturali agente fiat, sed totus ab utroque secundum alium modum: sicut idem effectus totus attribuitur instrumento, et principali agenti etiam totus.«

19 *Suma protiv pogana* (*Summa contra Gentiles*) III, pogl. 70, sv. 2, latinsko–hrvatsko izdanje, str. 299; latinski tekst, str. 298: »Neque est superfluum, si Deus per seipsum potest omnes effectus naturales producere, quod per quasdam alias causas producantur. Non enim hoc est ex insufficientia divinae virtutis, sed ex immensitate bonitatis ipsius, per quam suam similitudinem rebus communicare voluit non solum quantum ad hoc quod essent, sed etiam quantum ad hoc quod aliorum causae essent.«

20 Usp. L. Alonso–Schökel, *La parola ispirata, La Bibbia alla luce della scienza del linguaggio*, Paideia Editrice, 2. izd., Brescia 1987, str. 91: »Književnik visokog nivoa ne pokazuje svoju veličinu stvarajući lutke; njegova veličina ne čini njegove likove malenima, nego sasvim suprotno. Njegova se veličina sastoji u stvaranju velikih književnih likova. Tako djelovanje Duha Svetoga pokazuje svoju moć u buđenju velikih književnih osobnosti. Ipak, bez pretjerivanja: mogu isto vrijetediti i skromni umjetnici jezika, koji su čisti 'mali' proroci u stvaranju literarne kvalitete. — Il letterato di alto livello non dimostra la sua grandezza creando dei pupazzi; la sua grandezza non rende piccoli i suoi personaggi, anzi tutto il contrario. La sua grandezza consiste precisamente nel creare grandi personaggi. Così l'azione dello Spirito Santo dimostra il suo potere nel suscitare grandi personalità letterarie. Però senza esagerazione: egli può anche valersi di modesti artigiani del linguaggio, ci sono pure profeti 'minori' in fatto di qualità letteraria.«

A učinak sakramenta ne ovisi o dobroti službenika: »Cijev kojom prolazi voda može biti od srebra i od olova. Stoga službenici Crkve mogu dijeliti sakramente i kad su grešni.«²¹ Budući da djeluju kao »živa oruđa« Kristova djelovanja, službenici ne mogu dijeliti milosti snagom vlastite dobrote, i dakle ne gube tu sposobnost ako su zli.²²

Propovijedajući evanđelje, svećenik naviješta Božju riječ, koja je za sv. Tomu središte svake teologije.²³ Što znači »Božja riječ«? Je li Biblija o kojoj govori propovjednik riječ Božja ili ljudska (Matejeva, Markova itd.)? Zabluda bi bila htjeti izabrati: ili Bog ili čovjek (zabluda koja vodi ili u fundamentalističku ili u liberalnu teologiju). Bog doista govori, ali preko djela ljudi koji pišu kako mogu činiti ljudi: svojim jezikom, sa svojim spoznajama (koje su na tom polju uvijek ograničenije od onoga što se prenosi²⁴). U svjetlu svetoga Tome može se razumjeti što govori Drugi vatikanski koncil: *Pri sastavljanju svetih knjiga Bog je, pak, izabrao ljude koje je upotrijebio da bi oni — služeći se svojim sposobnostima i silama — pod njegovim djelovanjem i po njima, kao pravi autori pismeno predali sve ono i samo ono što on hoće.*²⁵ Autor je Bog, a i čovjek je autor. Čovjek doista djeluje, ali na božanski poticaj.

21 *Suma teologije* (Summa theologiae) III, pit. 64, čl. 5, Editiones Paulinae, Milano, 1988, str. 2187: »Fistula per quam transit aqua, sit argentea vel plumbea. Unde ministri Ecclesiae possunt sacramenta conferre etiam si sint mali.«

22 Usp. *Suma protiv pogana* (Summa contra Gentiles) IV, pogl. 77, preveo A. Pavlović OP, sv. 2, latinsko–hrvatsko izdanje, KS, Zagreb, 1994, str. 1113: »Nijedna stvar nema moć nad onim što premašuje njezinu sposobnost, osim ako ne primi vlast od drugud. (...) Nitko dakle ne može dijeliti sakramente, koliko god bio dobar, ako ne primi vlast dijeljenja. (...) Dosljedno, nije čovjek zbog toga što je dobar ili zao moćan ili nemoćan da dijeli sakramente, nego je na osnovi toga prikladan ili neprikladan da ih dijeli dobro. (...) No službenici Crkve u sakramentima ne djeluju vlastitom silom, nego silom Krista (...). Službenici djeluju kao oruđe; službenik je naime 'živo oruđe' (usp. Aristotel, *Politika* I, pogl. 2). Prema tome zloća službenika ne priječi da vjernici po sakramentima postignu spasenje od Krista. — Nihil potest in id quod eius facultatem excedit nisi accepta aliunde potestate. (...) Ergo nullus potest sacramenta dispensare, quantumcumque sit bonus, nisi potestatem accipiat dispensandi. (...) Non igitur ex hoc quod aliquis est bonus vel malus, est potens vel impotens ad dispensandum sacramenta, sed idoneus vel non idoneus ad bene dispensandum. (...) Ministri autem Ecclesiae in sacramentis non agunt in virtute propria, sed in virtute Christi. (...) Sicut instrumentum ministri agere dicuntur: minister enim est sicut instrumentum animatum. Non igitur malitia ministrorum impedit quin fideles salutem per sacramenta consequantur a Christo« (latinski tekst na str. 1112).

23 Usp. *Suma teologije* I, pit. 1, čl. 8, odgovor na 2. razlog.

24 Usp. *Suma teologije* (Summa theologiae) II–II, pit. 173, čl. 4, Editiones Paulinae, Milano, 1988, str. 1761: »I pravi proroci ne znaju sve čemu Duh Sveti teži u njihovim vizijama, riječima i činima jer je prorokov duh manjkavo oruđe. — Quia mens prophetae est instrumentum deficiens (...) et veri prophetae non omnia cognoscunt quae in eorum visis aut verbis aut etiam factis Spiritus Sanctus intendit.«

25 Drugi vatikanski koncil, Dogmatska konstitucija o božanskoj objavi, *Dei Verbum* (18. studenog 1965), br. 11, 1; *Dokumenti*, priredio Stjepan Kušar, KS, Zagreb, 2008, str. 411–412: »In sacris vero libris conficiendis Deus homines elegit, quos facultatibus ac viribus suis utentes adhibuit, ut Ipso in illis et per illos agente, ea omnia eaque sola, quae Ipse vellet, ut veri auctores scripto traderent.«

To *su–djelovanje* između Boga i čovjeka moguće je samo zato što Bog *jest* i čovjek *jest*, ali *jesu*, *egzistiraju*, na različitim razinama. Tko to ne uzima u obzir, promatra Boga kao većeg čovjeka. Neću produbljivati tu temu, ali samo navodim kratku aluziju kako bih rekao da iznesena teološka stanovišta pretpostavljaju metafiziku, a proučavanje teologije svetoga Tome uključuje i proučavanje njegove metafizike. Tko ne proučava filozofiju, ne stvara čistu teologiju: ovisi o filozofiji, a da toga nije ni svjestan.²⁶ I vrlo suptilne filozofske ideje se malo pomalo šire i mijenjaju svijet, a papa Lav XIII. (u enciklici *Aeterni Patris*) preporučuje studij svetoga Tome...

4. Zaključak

Svećenik se suočava s mnogim pitanjima koja se odnose na vjeru i moral, ali i glede značenja svoje službe. Zsigurno ne može imati mnoštvo spremnih odgovora; puno je prikladnije načinu djelovanja razuma poznavati temeljna načela i iz njih izvoditi primjene na različite slučajeve. Sveti Toma nam pomaže u sljedećem: on pokazuje odnos između otajstava vjere, polazeći od njihova izvora, tj. Boga. Iz istoga božanskog izvora svećenik prima čitav svoj život, duhovni život, smisao svoje službe... A taj božanski izvor ujedinjuje vjeru i razum.

Svećenik slavi sakramente i naviješta riječ Božju. Sveti Toma pomaže u potpunosti shvatiti smisao slavljenja sakramenata: Bog djeluje u djelovanju svećenika, pravom ljudskom djelovanju. Čini li se ta tvrdnja jednostavnom? Ona pretpostavlja suptilnu metafiziku odnosa između različitih uzroka. Ista se shema primjenjuje na razumijevanje što je riječ Božja koja je prenesena ljudima: božanska riječ je ljudska riječ, jedna je u drugoj. U konačnici, u svjetlu tih načela shvaća se i uloga molitve. U molitvi ne obavješćujemo Boga o svojim potrebama, nego uzimamo u obzir ulogu danu našoj uzročnosti:

»Božanska providnost ne uređuje samo koji će se učinci proizvesti, nego i iz kojih uzroka i kojim će redom nastajati. No među uzrocima nekih učinaka nalaze se i ljudski čini. (...) A slično je i s molitvom. Ne molimo naime da bismo promijenili božanski poredak, nego da bismo zadobili ono što je Bog odlučio ispuniti posredstvom molitve svetaca.«²⁷

26 Usp. Ivan Pavao II, *Fides et ratio — Vjera i razum*, br. 77: »Kad bi se teolog odbio služiti filozofijom, pojavila bi se opasnost da, ne znajući, sam počne filozofirati i da se zatvori u strukturu mišljenja koje baš nisu prikladne za razumijevanje vjere« (KS, Zagreb, 1999, str. 108).

27 *Suma teologije* (Summa theologiae) II–II, pit. 83, čl. 2, Editiones Paulinae, Milano, 1988, str. 1427: »Divina providentia non solum disponitur qui effectus fiant, sed etiam ex quibus causis et quo ordine proveniant. Inter alias autem causas sunt etiam quorundam causae actus humani. (...) Et simile est etiam de oratione. Non enim propter hoc oramus ut divinam dispositionem immutemus, sed ut id impetremus quod Deus disposuit per orationes sanctorum esse implendum.«

The Role of Saint Thomas Aquinas' Doctrine in the Theological Formation of Priests

Charles Morerod*

Summary

In Saint Thomas Aquinas' view, a man who receives divine revelation by faith participate, in a limited though real way, in the knowledge of God himself. The Second Vatican Council recommends St. Thomas as a teacher of the Church because he has revealed the profound connection between the mysteries. This connection is brought to light as St. Thomas invites the faithful to receive light from God himself on all objects of knowledge. Thus the believer, for example the priest, can find unity not only among theological disciplines, but also among spiritual life, theology, ministry, social life, etc. This foundedness in God accounts for the Council's recommendation: unity between faith and reason can only be understood from their common divine origin. Lastly, St. Thomas helps us to understand the unity between divine acts and human acts, hence enabling us to envision the ministry as such, as well as the nature of the Word of God. Key words: Thomas Aquinas, Second Vatican Council, the ministry of priests, formation, faith, reason, Word of God, spiritual life

* Prof. dr. sc. Charles Morerod, Rector of the Pontifical University of Saint Thomas Aquinas in Rome (Angelicum), Secretary General of the *International Theological Commission*, consultant of the *Congregation for the Doctrine of the Faith*, member of the Mixed International Commission for Theological Dialogue between the Catholic Church and the Orthodox Church, member of the *Pontifical Academy of St. Thomas Aquinas*, director of the French edition of *Nova et Vetera* (Geneva). Address: Pontificia Università San Tommaso, Largo Angelicum 1, Rome 00184, Italy. E-mail: cmorerod@gmail.com